

ПОРТУГАЛИЯ

„COLOQUIO LETRAS“, número 94, 1986, Lisboa

Това португалско двумесечно списание, на което сме се спирали и друг път, показва отново с книжка 94 желанието на редакцията да обгърне не само литературния живот в Португалия, но и в други португалозични страни, като Бразилия, Ангола, Мозамбик и др. В тези страници сега преобладават критични и есеистични материали, свързани с такива бележити португалски творци като Раул де Карвалху, Руй Синати, Мануел да Фонсека и др., Сесилия Мейрелеш от Бразилия и др. Изпъква интересът на редакцията, възглавявана от видния литературен критик и историк Давид Моурау-Ферейра, и към известния аржентински поет, белегрист и есеист Хорхе Луис Борхес, към изтъкнатите френски творци Симон дьо Бовоар, Льо Клезю, Жан Жюно и др. Като прибавим към всичко това и разнообразния критичен материал за нови книги и антологии, ще се получи една разнообразна литературна панорама пред всичко на редица събития от португалозичните национални литератури.

Спирам се преди всичко на три разнообразни и значителни материала — за португалския поет Мануел да Фонсека по случай неговата 75-годишнина, за смъртта на аржентинеца Хорхе Луис Борхес и за поезията на бразилската поетеса Сесилия Мейрелеш, — които са разгледани в ярка критична и есеистична форма. Така например в критичната статия „75-годишнината на Мануел да Фонсека“ литературният критик Серафим Ферейра ни запознава преди всичко със „спомена и истината за неговата поезия“, както той казва. И си спомня за първите стихосбирки на поета и особено за тези, които изпълват въздуха с трепета на лиричните му пориви, като „Роза на ветровете“ (1940), „Простори“ (1941) и др. Критикът очертава неговата физиономия като творец и подчертава, че „макар да ни делат повече от 50 години от тях, той си остава преди всичко поет, свързан с най-благородните чувства, породени от хуманизма“. По-нататък критикът се спира и на неговото влияние, отразило се върху редица португалски и бразилски поети, идещи след него, като Антониу Вилморим, Роза Чернега, Зе Жасинту и др. И неслучайно Серафим Ферейра подчертава, че „цялото творчество на Мануел да Фонсека е едно дълбоко насочване към спомените и истините на живота, към хората, които истински изживяват чувствата и тревогите, с онова тънко напипване материята и растежа в живота, изразено с дълбоко поетично умение“. Критикът не про-

пуска да подчертае мисълта на поета, че „трябва да олицетворяваме прецизно реалността, за да бъде тя възпята възвишено, за да стане тя песен“. А поетът продължава: „... да бъде стройна, да има хуманистични чувства, които да не се губят в живота“.

Серафим Ферейра разглежда подробно това характерно начало в лириката на Мануел да Фонсека, за да оцени по-нататъшното му разцъфтяване като поет, без да забрави човеколюбивите му чувства, радостта, с която той възпява природната красота на родната си земя, любовта между хората, необходимостта от мир и свобода за развитието на живота, в който винаги да блести хуманистичната жажда, „с нашия честен труд“, както казва поетът. И затова критикът подчертава в заключението си, че „това е творчество с дълбоки корени в нашата литература, със своята богата лирика, пълна с морални устои“.

Специалната критична статия „Смъртта на Хорхе Луис Борхес“ от португалския литературен критик Жил Нозеш де Карвалху хвърля обилна светлина върху творчеството на този виден аржентински писател с обидлатиноамерикански облик не само поради смъртта му, но и поради богатата му творческа физиономия, която в много случаи има усет към фантастичното и лиричното му отразяване не само в поезията му, но и в белегристиката и есеистиката му. Имаше време, когато някои интелектуали среди дори в родината му Аржентина не го разбираха като творец. Някои го смятаха за личност, откъсната от живота, но се оказа, че неговата дълбока поетична и есеистична мисловност е свързана по същество с историята, с живота от миналото и днешния ден на латиноамериканския свят. Затова сега, макар и с известно закъснение (за съжаление това често се случва с големите умове на света), дикът на Борхес изпъква с цялата си широта на виждане и чувствование, както португалският критик Карвалху подчертава още в началото на своята критична статия: „Неговото творчество дава възможност да разберем времето и да размишляваме...“ Макар че Борхес много често се връща към миналото на латиноамериканската литература и на литературарата на света изобщо, той не го е правил от илюзорното връщане към миналото, а към утвърждаване на ценностите, които не остаряват и които предишните поколения са оставили. Към това той прибавя своя тъгък усет за новото, за възвишеното на съвременния свят, в който все още има чести социални катаклизми. Поезията на Борхес се връща и към Вавилонската кула, към освободителя на латиноамериканските народи от испанското колониално иго Симон Боливар, към светлия

изгрев на новия живот. Всичко това в разнообразна художествена форма, пропита често с хумор и сарказъм, изгълва неговата поезия, белетристика и есеистика. Карвалху пише за космическото виждане и чувстваване на Борхес: „И къде да поставим Борхес с неговото творчество от XX век?“ — се пита той, за да го свърже с такива европейски писатели като Франц Кафка, Елиас Канети, с видния кубински поет Лесама Лима и др., които също писаха с тревога за откъсването на някои интелектуалци от хуманизма, станали по-късно апологети и слуги на нацистките варвари и други като тях. Независимо от честите пътувания към миналото към творци от този род Борхес си остава неизменно свързан с испанската и латиноамериканската литература. Той влиза трайно и в световната литература с многобройните си герои в разказите и новелите си, в пронизаната му от философски дух поезия, в игриво написаните есета, които остават в литературата за защита не само на хуманизма, но и на неизменните реалности и прогресивния път на живота. Критикът Карвалху завършва: „Трябва да останем с доверие към неговото литературно дело.“

И накрая се спирам на есеистично написаната, лирично звучаща статия „Срещи с времето“, която се отнася за вдъхновената бразилска поетеса Сесилия Мейрелеш, починала неотдавна в родния си град Рио де Жанейро. Лиризмът на критичката Луиза Лакоша, авторка на статията, се слива добре с характерните особености на поетесата, вдъхновена от красотата на морската синева, с нейното трепетно изразяване на човешките чувства, от които тя иска да откъсне лъжата, измамата в семейния и обществен живот. Критичката Лакоша предава спомените си за поетесата и свързва всичко това със стремежа си да очертае нейната творческа физиономия, нейния лиризм, звучния и колоритен стих. Сесилия Мейрелеш е натура, чиято лирика разкрива повелите на искреното ѝ сърце, жадувашо благоденствието на народа и човечеството. Нещо повече: тя се вдъхновява от такива светли образи като бележития революционер Ернесто Че Гевара, който остави име и като поет, от хумора и човеколюбието на световноизвестния киноартист Чарли Чаплин, от Махатма Ганди — най-светлата натура в историята на съвременна Индия. Това е поетеса, която събира най-хубавите цветя, за да ги раздаде на тези, които се борят за човешкото добруване. Статията на Луиза Лакоша е не само възпоминание за поетесата Сесилия Мейрелеш, но и възможност да се оцени нейното лирическо творчество, нейният творчески образ, който заема видно място в съвременната бразилска поезия.

Жак Битес

МЕКСИКО

„CUADERNOS AMERICANOS“, México,
número 2, 1986

Както винаги, и тази обемиста книжка на голямото мексиканско двумесечно литературно-обществено списание „Куадernos американос“ съ-

държа ценни материали от обществено и литературно значение. Сред най-добрите от тях са: „Хесус Силва Ерсог: по дирите на един свободен живот“ от мексиканския учен и литературатор Мануел С. Гаридо и „Бенхамин Карнион: човекът на Америка“ от литературния критик Михаел Анделсман, „Теория на скрития разказ“ от Кармен Р. Рабел и др.

Изследването на Мануел Гаридо е посветено на основателя и дългогодишния директор на списанието Хесус Силва Ерсог, който неотдавна почина. Авторът се спира последователно на неговата обществена и научна дейност, както и специално на литературните му произведения в областта на поезията и литературната критика. Той засяга съществените периоди на тази дейност през 1943—1950 г., когато той е вземал дейно участие за оценяването на демократичните и прогресивни устои на мексиканската революция от 1912 г. През тези години Ерсог се занимава и с разглеждането на отраженията на тази революция върху редица литературни произведения, които оказва въздействие върху постепенното културно развитие на страната. За тази негова дейност говори и капиталният му труд „Един живот в живота на Мексико“, който блисти с ярката му мисловност, дълбоко проникване в събитията и начините, по които редица поети, белетристи и др. са ги отразили в литературата. А всичко това ще открием и в художествените и лирични аспекти на неговите характерни стихотворения, изпълнени с любов и преданост към своя народ, особено в стихосбирката на „Автобиография“ (1924). Оттук безспорно започнаха и обществено-културните му търсения, които до края на живота си е отстоял достойно. Затова не така случайно Мануел Гаридо го цитира на края на своето изследване: „... трябва да следвам силата на истинската поезия.“

Интересно и поучително е изследването и за видния еквадорски писател и общественик Бенхамин Карнион (1879—1979), както и неговият принос към оценяването на литературата на Латинска Америка. Това изследване дължим на литературния критик и есеист Михаел Анделсман, който с голяма въешина разглежда делото на Бенхамин Карнион, като очертава подробно литературните и обществените му аспекти. Той по-специално се спира на развитието на еквадорската култура и литература, за която Карнион става защитник на основаването на „Дом на еквадорската култура“ в столицата Кито, като към него организира и издателство за еквадорска и латиноамериканска литература, основа и някои седмични издания в тази насока. Участвувал е активно и в редица литературни комисии за присъждане на награди, като „Каса де Лас Америкас“ от Хаваи, „Ромуло Галигос“ (на името на видния венецуелски писател и общественик) от Каракас и др. Карнион работеше неуморно и за единството на демократичните и прогресивни писателски сили от този район на света. И неслучайно той подчертава в книгата си „По картата на Америка“ (1976): „Днешна Америка представлява един голям експеримент на расите, на културните и социални идеи...“ Тези и други разбирания за облика на латиноамериканската култура и литература личат още в първата му критическа книга „Създатели

да нова Америка", в която подчертава, че „съществува една ясна истина: във всяка страна високо се чува гласът за континентално единство, търси се верният път на всички наши народи...". И затова критикът Анделсман нарича бележития писател Карион „Човека на Америка“.

Що се отнася до културата и литературата на Еквадор, авторът на изследването подчертава ясно, че „е необходимо да се отбележи, че Карион отдаде голяма част от живота си на тази борба... за собствена родина и създаването на национален потенциал...". Анделсман свързва всичко това с литературното творчество на Бенхамин Карион, защото и за него литературата е най-яркият изразител на историческото и съвременното развитие на един народ, свързан с редица исторически и културни влияния, идеи от другите латиноамерикански народи. Ето защо и в своето подзаглавие „Америка в контекста на своята литература“ Анделсман казва, че „за разлика от други страни на света, в Америка е твърде характерна връзката, която съществува между творчеството и живота на един автор, защото там изпъкват големи социално-политически конфликти...". И продължава: „В един свят на невежество, мизерия и всякакви други конфликти, в тъй наречения Трети свят, на латиноамериканския писател се налага да бъде защитник на беззащитните и да се бори срещу притеснителите...“ И по-нататък казва: „... той е един истински писател на Америка и за него няма друга алтернатива, освен да поддържа своята мисия на творец и да има отговорност за нея.“ И за да бъде по-убедителен, критикът Анделсман подчертава мисълта на Карион: „Писателят е длъжен да каже своето мнение и да го каже високо и достойно... И когато удари

часът, трябва да се защишаваме и да страдаме за това. В нашата Америка истинските големи хора на културата, великаните на истината са били войници на свободата.“

В същото изследване Анделсман подчертава, че Карион е бил обзет от желанието за освобождаването и единството на всички латиноамерикански народи. Това се проявява и в достойно написаната му книга „Светиш, Габриела Мистрал“ (1956), посветена на тази забележителна поетеса от Чили, учителка на Пабло Неруда в поезията, която първа го е насърчила да развие поетичния си талант. „Както винаги — подчертава литературният критик Анделсман, — интерпретацията на Карион относно писателите и творбите им от братските страни дават да се разбере, че в Америка съществува общо наследство, американско наследство.“ Писателите, които дълго са привличали вниманието на Карион, са личности като Ромуло Галлегос от Венецуела, Аугусто Саласар Бонди от Перу и редица други. А Карион е пиелдрал още през 1964 г. за латиноамериканско единство на прогресивните и демократични писатели, като е заставал против онези, които са се стремели преди всичко към академичните на тези страни и са останали интелектуалци, откъснати от своя народ, от социалните проблеми на нашето време. И в потвърждение на всичко това Карион е гледал с възторг на делото на победоносната кубинска революция, предвождана от Фидел Кастро. И достойно е подчертал: „За всичко това народът от моята родина, който иска да се откъсне от безсрамната песен, казва: „Благодарим, Куба, благодарим, Фидел!“

Жак Битев